

ความหลากหลายของชนิดพันธุ์สัตว์น้ำเศรษฐกิจและรูปแบบการทำประมงในพื้นที่แม่น้ำน้อย จังหวัดพระนครศรีอยุธยา*

Species diversity of economic aquatic animals and fisheries in Noi River, Ayutthaya Province

สาวิกา กัลปพฤกษ์**

สิทธิ กุหลาบทอง***

บทคัดย่อ

ศึกษาความหลากหลายชนิดพันธุ์และรูปแบบการทำประมงของสัตว์น้ำเศรษฐกิจในพื้นที่แม่น้ำน้อย โดยการเก็บตัวอย่างสัตว์น้ำจากชาวประมงในพื้นที่ศึกษา และตลาดรับซื้อสัตว์น้ำขนาดใหญ่ในพื้นที่อำเภอบางบาล จังหวัดอยุธยา พบสัตว์น้ำที่มีความสำคัญทางเศรษฐกิจ 34 ชนิด ได้แก่ สัตว์น้ำประเภทปลา 27 ชนิด สัตว์น้ำประเภทสะเทินน้ำสะเทินบก 1 ชนิด สัตว์เลื้อยคลาน 1 ชนิด สัตว์น้ำประเภทหอย 3 ชนิด และกุ้ง 2 ชนิด โดยเบ็ดเป็นเครื่องมือประมงหลักในพื้นที่ศึกษา รองลงมาเป็นกรำ และข่าย ตามลำดับ ชาวประมงส่วนใหญ่จะทำการประมงตลอดทั้งปี และมีรายได้เฉลี่ยจากการทำประมง 10,000 บาทต่อเดือน

คำสำคัญ : การทำประมง สัตว์น้ำเศรษฐกิจ แม่น้ำน้อย และจังหวัดพระนครศรีอยุธยา

Abstract

The species diversity and fisheries of economic aquatic animals in Noi River, Ayutthaya Province were studied. All specimens were collected the from local fishermen and major local aquatic animal market in Bangban District, Ayutthaya Province. The 34 species of economic aquatic animals were found. Fish is a dominant group, 27 species were found, superior to amphibian (1 species), reptile (1 species), mollusk group (3 species) and shrimp group (2 species) respectively. Fishhook is a main fishing gear, inferior to Kram and Gill net respectively. Most fishermen work all year round and average income of fisheries is about 10,000 baht per month.

Key words : fisheries, economic aquatic animals, Noi River and Ayutthaya Province

* การศึกษานี้ เป็นการสำรวจและจัดทำฐานข้อมูลของสัตว์น้ำเศรษฐกิจในพื้นที่แม่น้ำน้อย จังหวัดพระนครศรีอยุธยา เพื่อประโยชน์ด้านการจัดการทรัพยากรสัตว์น้ำในพื้นที่แม่น้ำน้อยอย่างมีประสิทธิภาพต่อไปในอนาคต

** สาขาวิชาเทคโนโลยีการผลิตสัตว์น้ำ คณะสัตวศาสตร์และเทคโนโลยีการเกษตร มหาวิทยาลัย ศิลปากร วิทยาเขตสารสนเทศเพชรบุรี อ.ชะอำ จ.เพชรบุรี 76120 E-mail sawika@su.ac.th

*** สาขาประมง คณะเทคโนโลยีอุตสาหกรรมการเกษตร มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลตะวันออก วิทยาเขตจันทบุรี กิ่งอำเภอ เขาคิชฌกูฏ จ. จันทบุรี 22210 E-mail kulabong2011@hotmail.com

บทนำ

จากผลการสำรวจในเอกสารทางวิชาการ พบทรัพยากรสัตว์น้ำของแหล่งน้ำจืดของประเทศไทยประมาณ 700 ชนิด ที่มีการเก็บรวบรวมตัวอย่างไว้ในพิพิธภัณฑ์ทั้งในประเทศไทยและต่างประเทศ (ชวลิตและคณะ, มปป.) และเนื่องจากคนไทยมีนิสัยในการรับประทานสัตว์น้ำเกือบทุกชนิดที่จับได้ จึงอาจกล่าวได้ว่าสัตว์น้ำหลากหลายชนิด มีความสำคัญทางเศรษฐกิจ เช่น ปลาตะเพียนขาว ปลาเค้า กุ้ง ก้ามกราม และหอยกาบหลากหลายชนิด เป็นต้น (สุวิจักชณ์ และสิทธิ, 2554; สิทธิ และสาวิกา, 2554ก; สิทธิ และสาวิกา, 2554ข) แต่อย่างไรก็ตามเมื่อสิ่งแวดล้อมของแหล่งน้ำได้มีการเปลี่ยนแปลงไปมากส่งผลให้ทรัพยากรประมงหลายชนิดอาจสูญหายไปจากประเทศไทยแล้วก่อนที่จะมีการบันทึกไว้ (ทศพร, 2553) ในขณะเดียวกันก็ได้พบสัตว์น้ำและพรรณไม้น้ำต่างถิ่นในแหล่งน้ำจืดของประเทศไทยหลายชนิด เช่น ปลานิล (*Oreochromis niloticus*) ปลาไน (*Cyprinus caprio*) หรือปลาอีสกเทศ (*Labeo rohita*) เป็นต้น (ทศพร, 2553; ชวลิต และคณะ, มปป.) ดังนั้นการสำรวจและจัดทำบันทึกข้อมูลของทรัพยากรสัตว์น้ำจึงเป็นสิ่งจำเป็นโดยเฉพาะอย่างยิ่งในแหล่งน้ำสายหลักของประเทศไทยอย่างแม่น้ำเจ้าพระยา

แม่น้ำเจ้าพระยาดอนล่างมีพื้นที่ตั้งแต่ส่วนที่อยู่ใต้จังหวัดนครสวรรค์ไปจรดทะเลครอบคลุมพื้นที่ประมาณ 55,290 ตารางกิโลเมตร พื้นที่ส่วนใหญ่อยู่บริเวณที่ราบลุ่มภาคกลาง ทางตอนใต้ของกลุ่มน้ำเป็นบริเวณดินดอนสามเหลี่ยมปากแม่น้ำซึ่งเกิดจากการทับถมของตะกอนลำน้ำใหม่และกลางเก่ากลางใหม่ พื้นที่ตอนกลางมีการทับถมของตะกอนน้ำกร่อย พื้นที่ตอนใต้มีการทับถมของตะกอนจากน้ำทะเล ทั้งนี้แม่น้ำเจ้าพระยาดอนล่าง ประกอบด้วย กลุ่มน้ำหลัก 4 กลุ่มน้ำด้วยกัน คือ กลุ่มน้ำสะแกกรัง ป่าสัก ท่าจีน และเจ้าพระยาสายหลัก (นิปัทม์, 2544; อรรถพล, 2543)

แม่น้ำน้อยเป็นลำน้ำสาขาของกลุ่มน้ำเจ้าพระยาสายหลัก โดยแยกจากแม่น้ำเจ้าพระยาที่ชุมชนปากแพรก อำเภอมือง จังหวัดชัยนาท ไหลผ่านอำเภอบางระจัน, อำเภอค่ายบางระจัน และอำเภอบางบาล จังหวัดสิงห์บุรี ผ่านจังหวัดอ่างทอง และผ่านอำเภอบางบาล อำเภอสนา แล้วไปรวมกับแม่น้ำเจ้าพระยาอีกครั้งที่อำเภอบางไทร จังหวัดพระนครศรีอยุธยา แม่น้ำน้อยรวมมีความยาวทั้งสิ้น 145 กิโลเมตร ความกว้างประมาณ 80 เมตร ซึ่งแม่น้ำน้อยในพื้นที่จังหวัดพระนครศรีอยุธยามีมรดกทางวัฒนธรรม รวมถึงคุณค่าของวิทยาการในการประมงสืบทอดกันมาอย่างยาวนาน อีกทั้งเป็นพื้นที่ที่มีลักษณะทางภูมิศาสตร์ที่โดดเด่นและอุดมสมบูรณ์ แต่ปัจจุบันพื้นที่ดังกล่าวมีการทำเกษตรกรรมอย่างหนาแน่น โดยเฉพาะพื้นที่นาข้าว และการเพาะเลี้ยงสัตว์น้ำเชิงพาณิชย์อย่างหนาแน่น ซึ่งล้วนส่งผลให้เกิดการเปลี่ยนแปลงทางสภาพแวดล้อมและสังคมเป็นอย่างมาก

ดังนั้นการศึกษาลักษณะความหลากหลายชนิดพันธุ์ของสัตว์น้ำเศรษฐกิจที่พบในพื้นที่แม่น้ำน้อยในครั้งนี้จะเป็นข้อมูลพื้นฐานที่สำคัญในด้านความหลากหลายทางชีวภาพของสัตว์น้ำเศรษฐกิจในระบบนิเวศลุ่มน้ำสายหลัก อันจะเป็นแนวทางไปสู่การประยุกต์ใช้ทรัพยากรสัตว์น้ำในแม่น้ำเจ้าพระยาดอนล่างอย่างมีประสิทธิภาพต่อไป

การดำเนินการวิจัย

สำรวจเก็บตัวอย่างสัตว์น้ำเศรษฐกิจในการศึกษาครั้งนี้เป็นการเก็บตัวอย่างสัตว์น้ำเศรษฐกิจในพื้นที่แม่น้ำน้อยเฉพาะส่วนที่ไหลผ่าน จ.พระนครศรีอยุธยา ได้แก่ อำเภอสนา อำเภอบางบาล และอำเภอบางไทร (ภาพที่ 1) โดยการเก็บตัวอย่างสัตว์น้ำจากชาวประมงพื้นบ้านในพื้นที่ศึกษาซึ่งใช้เครื่องมือประมงข่ายดักสัตว์น้ำ กรำ อวน แห ไซ ตุ่ม และเบ็ดราว เป็นเครื่องมือประมงหลัก และเก็บตัวอย่างสัตว์น้ำจากตลาดรับซื้อสัตว์น้ำขนาดใหญ่ในพื้นที่อำเภอบางบาล พระนครศรีอยุธยา ซึ่งสัตว์น้ำส่วนใหญ่ในตลาดรับซื้อแห่งนี้มาจากแหล่งน้ำธรรมชาติในพื้นที่แม่น้ำน้อย จ.พระนครศรีอยุธยา และบางส่วนเป็นผลผลิตจากการเพาะเลี้ยง เช่น ปลานิล (*Oreochromis niloticus*) (ภาพที่ 2) รวมทั้งสัมภาษณ์เชิงลึกชาวประมงในพื้นที่แม่น้ำน้อย จ.พระนครศรีอยุธยา จำนวน 21 ราย ในหัวข้อที่เกี่ยวข้องกับการทำประมง ในระหว่างเดือนเดือนพฤศจิกายน 2553 – มีนาคม 2554

เก็บรักษาตัวอย่างทั้งหมดในสารละลายฟอร์มาลินเข้มข้น 10 เปอร์เซ็นต์ หลังจากนั้นนำตัวอย่างมาจำแนกชนิดตามหลักอนุกรมวิธานโดยใช้เอกสารทางวิชาการที่เกี่ยวข้อง ได้แก่ Smith (1945), Kottelat (2001), Robert (1989) และ Rainboth (1996) โดยจะยึดตามลักษณะทางสัณฐานวิทยาเป็นสำคัญ เพื่อจัดทำข้อมูลความหลากหลายชนิดพันธุ์ของสัตว์น้ำเศรษฐกิจในพื้นที่แม่น้ำน้อย จังหวัดพระนครศรีอยุธยา โดยการจัดลำดับทางอนุกรมวิธานจะยึดตามหลักของ Nelson (2006)

ภาพที่ 1 แม่น้ำน้อย จังหวัดอยุธยา

ภาพที่ 2 สัตว์น้ำเศรษฐกิจที่พบในพื้นที่แม่น้ำน้อย

ภาพที่ 2 (ต่อ)

ผลและวิจารณ์ผลการวิจัย

จากการศึกษาพบสัตว์น้ำเศรษฐกิจในพื้นที่แม่น้ำน้อยทั้งหมด 34 ชนิด 20 วงศ์ โดยเป็นสัตว์น้ำประเภทปลาทั้งหมด 27 ชนิด 14 วงศ์ สัตว์น้ำประเภทสะเทินน้ำสะเทินบกทั้งหมด 1 ชนิด 1 วงศ์ สัตว์เลื้อยคลาน 1 ชนิด 1 วงศ์ สัตว์น้ำประเภทหอยทั้งหมด 3 ชนิด 2 วงศ์ และกุ้ง 2 ชนิด 1 วงศ์ (ตารางที่ 1) ซึ่งจากการเปรียบเทียบชนิดพันธุ์ปลาซึ่งเป็นทรัพยากรประมงหลักในพื้นที่ศึกษากับแม่น้ำเจ้าพระยาสายหลักจากการรายงานของ ขวลิขิต และคณะ (มปป.) และ สิทธิ และสาวิกา (2554) พบว่าชนิดพันธุ์ปลาที่พบในพื้นที่ศึกษาสามารถพบได้ในแม่น้ำเจ้าพระยาสายหลัก แต่แม่น้ำน้อยในพื้นที่ศึกษามีความหลากหลายชนิดพันธุ์น้อยกว่า ซึ่งอาจเป็นผลมาจากลักษณะทางภูมิศาสตร์ การใช้เครื่องมือที่แตกต่างกัน และระยะเวลาสำรวจที่จำกัด และเมื่อเปรียบเทียบชนิดพันธุ์ปลาระหว่างแม่น้ำน้อยกับลำน้ำสาขาของแม่น้ำเจ้าพระยาในพื้นที่ใกล้เคียง ได้แก่ แม่น้ำป่าสักจากรายงานของ SUMAFISH (2003) ก็พบว่าชนิดพันธุ์ปลาในแม่น้ำน้อย จ.พระนครศรีอยุธยา และแม่น้ำป่าสักมีความคล้ายคลึงกัน ซึ่งสอดคล้องกับการรายงานของ ขวลิขิต และคณะ (มปป.) ซึ่งอธิบายได้ว่า ในทางสัตวภูมิศาสตร์ของสัตว์น้ำพื้นที่แม่น้ำน้อย แม่น้ำเจ้าพระยาตอนล่างและลำน้ำสาขา ทั้งหมดอยู่ในระบบลุ่มน้ำเดียวกัน มีลักษณะทางภูมิศาสตร์คล้ายกัน และสัตว์น้ำสามารถอพยพถึงกันได้ในแต่ละแหล่งน้ำจึงมีลักษณะของชนิดพันธุ์ที่คล้ายคลึงกัน

ตารางที่ 1 บัญชีรายชื่อสัตว์น้ำเศรษฐกิจในพื้นที่แม่น้ำน้อย

ประเภท ทรัพยากร	วงศ์	ชื่อวิทยาศาสตร์	ชื่อไทย	การรวบรวมตัวอย่างสัตว์น้ำ			
				เบ็ดราว	กร้า	เครื่องมืออื่นๆ	ตลาดรับซื้อ
ปลา	Notopteri dae	<i>Notopterus notopterus</i>	สลาด	X	X	X	X
		<i>Chitala ornata</i>	กราย	X		X	X
		<i>Clupeichthys goniognathus</i>	ชีวแก้ว			X	
	Cypri nidae	<i>Puntius brevis</i>	ตะเพียน		X		
			ทราย				
		<i>Barbonymus gonionotus</i>	ตะเพียนขาว		X		X
		<i>Cyclocheilichthys apogon</i>	ไส้ตันตาแดง				X
		<i>Cyclocheilichthys enoplos</i>	ตะโกก	X			X
		<i>Labiobarbus siamensis</i>	ซ่า สร้อยลูกกล้วย		X	X	
	Bagri dae	<i>Puntius orphoides</i>	แก้มซ่า				X
		<i>Pseudomytus siamensis</i>	แขยงหิน		X		
		<i>Hemibagrus nemurus</i>	กตเทีลิ่ง	X	X	X	X
		<i>Mystus mysticetus</i>	แขยง				X
			ข้างลาย				
		<i>Mystus singaringan</i>	แขยงใบข้าว				X
	Siluri dae	<i>Ompok bimaculatus</i>	ชะโอน		X	X	
		<i>Wallagonia micropogon</i>	เค้า	X			X
	Clarii dae	<i>Clarias sp.</i>	ดุก		X	X	

ตารางที่ 1 (ต่อ)

ประเภท ทรัพยากร	วงศ์	ชื่อวิทยาศาสตร์	ชื่อไทย	การรวบรวมตัวอย่างสัตว์น้ำ			
				เบ็ดราว	กร้า	เครื่องมืออื่นๆ	ตลาดรับซื้อ
สัตว์ สะเทินน้ำ สะเทินบก	Belonidae	<i>Xenentodon cancila</i>	กระทุงเหว			X	X
	Mastacem belidae	<i>Macrogathus siamensis</i>	หลด	X	X		X
		<i>Mastacembelu s favus</i>	กระทิง				X
	Synbranch idae	<i>Monopterus albus</i>	ไหล				X
	Sciaenidae	<i>Boesemania microlepis</i>	ม้า				X
	Nandidae	<i>Pristolepis fasciata</i>	หมอ ข้างเหยียบ		X	X	X
	Cichlidae	<i>Oreochromis niloticus</i>	นิล	X	X	X	X
	Anabantid ae	<i>Anabas testudineus</i>	หมอไทย			X	X
	Channidae	<i>Channa lucius</i>	กระสง		X		X
		<i>Channa micropeltes</i>	ชะโด			X	X
		<i>Channa striata</i>	ช่อน	X	X		X
	Ranidae	<i>Hoplobatrachu s rugulosus</i>	กบนา				X
	Trionychid ae	<i>Amyda cartilaginea</i>	ตะพาบสวน				X
	Palaemoni dae	<i>Macrobrachium rosenbergii</i>	กุ้งก้ามกราม	X		X	X
กลุ่มหอย		<i>Macrobrachium spp.</i>	กุ้งฝอย			X	
	Viviparidae	<i>Filopaludina sumatrensis</i>	หอยขมลาย				X
		<i>Filopaludina martensi</i>	หอยขม เหลื่อม				X
	Ampullarii dae	<i>Pila ampullacea</i>	หอยโข่งนา				X

จากผลการศึกษาความหลากหลายชนิดพันธุ์ของสัตว์น้ำเศรษฐกิจในพื้นที่แม่น้ำน้อย โดยการเก็บตัวอย่างสัตว์น้ำจากชาวประมงในพื้นที่ศึกษา และเก็บตัวอย่างสัตว์น้ำจากตลาดรับซื้อสัตว์น้ำขนาดใหญ่ในพื้นที่อำเภอบางบาล จังหวัดอยุธยา พบสัตว์น้ำทั้งสิ้น 34 ชนิด สามารถแบ่งสัตว์น้ำได้เป็น 5 ประเภท ได้แก่ ปลา สัตว์สะเทินน้ำสะเทินบก สัตว์เลื้อยคลาน หอย และกุ้ง โดยมีสัตว์น้ำประเภทปลาเป็นผลผลิตหลักของทรัพยากรสัตว์น้ำในพื้นที่ศึกษา จากการสัมภาษณ์ชาวประมงในพื้นที่ศึกษาพบว่า ปลาตะเพียนขาว (*Barbonymus gonionotus*) เป็นทรัพยากรปลาที่มีผลผลิตจากการทำประมงมากที่สุด รองลงมาเป็นปลาเค็ม (*Wallagonia micropogon*) ปลาแขยง (*Mystus spp.*) ปลาตะโกก (*Cyclocheilichthys enoplos*) และปลาสร้อย (*Notopterus notopterus*) ตามลำดับ สัตว์น้ำประเภทกุ้งมีผลผลิตทางการประมงรองลงมาจากกลุ่มปลา ซึ่งมีกุ้งก้ามกราม หรือกุ้งแม่น้ำ (*Macrobrachium rosenbergii*) เป็นทรัพยากรที่มีผลผลิตจากการทำประมงมากที่สุดในกลุ่มกุ้ง ถัดมาเป็นสัตว์กลุ่มสัตว์สะเทินน้ำสะเทินบก คือ กบนา (*Hoplobatrachus rugulosus*) และสัตว์เลื้อยคลาน คือ ตะพาบสวน (*Amyda cartilaginea*) จะมีการจำหน่ายตลอดทั้งปีแต่ส่วนใหญ่จะจำหน่ายสำหรับคนที่จะนำไปทำบุญปล่อยสัตว์น้ำ มีเพียงส่วนน้อยเท่านั้นที่จำหน่ายเพื่อบริโภค และสัตว์น้ำประมงหอยมีผลผลิตน้อยที่สุด โดยกลุ่มหอยขม (*Filopaludina spp.*) เป็นทรัพยากรที่มีผลผลิตจากการทำประมงมากที่สุดในกลุ่มหอย ซึ่งจะจำหน่ายคละกันหลายชนิดในราคาเดียวกัน และหอยโข่งนา (*Pila ampullacea*) พบว่ามีจำหน่ายเพียงเล็กน้อยเท่านั้น

จากการสัมภาษณ์ชาวประมงในพื้นที่ศึกษาพบว่า เครื่องมือประมงหลักที่นิยมใช้ในพื้นที่แม่น้ำน้อย ได้แก่ เบ็ด โดยมีปลาขนาดใหญ่ เช่น ปลาเค็ม และกุ้งแม่น้ำเป็นสัตว์น้ำเป้าหมายหลัก รองลงมาเป็นเครื่องมือกรำ สัตว์น้ำเป้าหมายส่วนใหญ่จะเป็นปลาขนาดเล็กไปจนถึงขนาดกลาง เช่น ปลาตะเพียนทราย (*Puntius brevis*) ปลาดุก (*Clarias sp.*) ปลาหมอ (*Anabas testudineus*) และปลานิล (*Oreochromis niloticus*) เป็นต้น รองลงมาเป็นเครื่องมือข่ายดักสัตว์น้ำ สัตว์น้ำเป้าหมายส่วนใหญ่จะเป็นปลาขนาดกลางไปจนถึงปลาขนาดใหญ่ ส่วนเครื่องมือประมงชนิดอื่นๆพบว่าการนำมาใช้บ้างเล็กน้อย เช่น แห ไซ ตุ่ม กับดักต่างๆ ยอ หรือบ่อล่อสัตว์น้ำ เป็นต้น ชาวประมงส่วนใหญ่จะจับสัตว์น้ำทุกสัปดาห์ตลอดทั้งปีแต่สัตว์น้ำเป้าหมายจะเปลี่ยนแปลงหมุนเวียนกันไปในแต่ละฤดูกาล โดยเฉลี่ยชาวประมงจะมีรายได้จากการทำประมงต่อเดือนประมาณ 10,000 บาท และมีอาชีพเสริม เช่น การค้าขาย การเลี้ยงสัตว์ การทำนา และอาชีพรับจ้างทั่วไป เป็นต้น ซึ่งชาวประมงส่วนใหญ่มีรายได้เพียงพอต่อการดำรงชีพและไม่มีหนี้สิน

จากการตรวจสอบสถานภาพของสัตว์น้ำในพื้นที่ศึกษากับฐานข้อมูลชนิดพันธุ์ที่ถูกคุกคามในประเทศไทย (Thailand red data) ของ Office of Natural Resources and Environmental Policy and Planning (ONEP), Thailand พบว่า มีสัตว์น้ำ 2 ชนิด ที่มีสถานภาพมีแนวโน้มใกล้สูญพันธุ์ (Vulnerable) คือ 1. ปลาเค็ม (*Wallagonia micropogon*) ซึ่งปัจจุบันยังเป็นทรัพยากรที่ถูกทำการประมงเป็นอันดับต้นๆของชนิดพันธุ์ปลาทั้งหมดในพื้นที่ศึกษา เพราะเป็นปลาขนาดใหญ่ (ขนาดที่พบส่วนใหญ่ในตลาดรับซื้อสัตว์น้ำจะมีน้ำหนักต่อ 1 ตัว มากกว่า 1 กก. ขึ้นไป) และมีราคาขายเฉลี่ย กก. ละ 200

บาท ซึ่งหากไม่มีมาตรการในการจัดการหรือการอนุรักษ์ที่ดีในพื้นที่ดังกล่าวอาจส่งผลกระทบต่อประชากรปลาเค็มในอนาคตได้ และ 2. ตะพาบสวน (*Amyda cartilaginea*) ซึ่งปัจจุบันเป็นทรัพยากรที่ถูกจับขึ้นมาจำหน่ายเพื่อบริโภค และเพื่อจำหน่ายสำหรับนำไปปล่อยเพื่อทำบุญ ซึ่งการกระทำดังกล่าวอาจส่งผลกระทบต่อประชากรตะพาบสวน เนื่องจากตะพาบสวนบางส่วนจะตายระหว่างการจับ หรือการขนส่ง และอีกบางส่วนอาจตายจากการนำไปปล่อยในพื้นที่อื่นที่ไม่ใช่แหล่งอาศัยตามธรรมชาติ ซึ่งหากไม่มีมาตรการในการจัดการหรือการอนุรักษ์ที่ดีก็จะส่งผลกระทบต่อประชากรตะพาบสวนในอนาคตได้เช่นกัน

สรุป

จากการสำรวจเก็บตัวอย่างสัตว์น้ำเศรษฐกิจในพื้นที่แม่น้ำน้อย โดยการเก็บตัวอย่างสัตว์น้ำจากชาวประมงในพื้นที่ศึกษา และเก็บตัวอย่างสัตว์น้ำจากตลาดรับซื้อสัตว์น้ำขนาดใหญ่ในพื้นที่อำเภอบางบาล จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ในระหว่างเดือนเดือนพฤศจิกายน 2553 – มีนาคม 2554 พบสัตว์น้ำที่มีความสำคัญทางเศรษฐกิจทั้งหมด 34 ชนิด 20 วงศ์ ได้แก่ สัตว์น้ำประเภทปลาทั้งหมด 27 ชนิด 14 วงศ์ สัตว์น้ำประเภทสะเทินน้ำสะเทินบกทั้งหมด 1 ชนิด 1 วงศ์ สัตว์เลื้อยคลาน 1 ชนิด 1 วงศ์ สัตว์น้ำประเภทหอยทั้งหมด 3 ชนิด 2 วงศ์ และกุ้ง 2 ชนิด 1 วงศ์ โดยมีเบ็ดเป็นเครื่องมือประมงหลักในพื้นที่ศึกษา รองลงมาเป็นกรร่ำ และข่าย ตามลำดับ ชาวประมงส่วนใหญ่จะทำการประมงตลอดทั้งปี และมีรายได้เฉลี่ยจากการทำประมง 10,000 บาทต่อเดือน

ข้อเสนอแนะ

สำหรับการศึกษาในอนาคตควรเก็บตัวอย่างสัตว์น้ำในพื้นที่แม่น้ำน้อยให้ครอบคลุมพื้นที่มากยิ่งขึ้นตั้งแต่แม่น้ำน้อยในส่วนของจังหวัดชัยนาท จังหวัดสิงห์บุรี จังหวัดอ่างทอง และจังหวัดพระนครศรีอยุธยา และควรเก็บตัวอย่างให้ครอบคลุมถึงการเปลี่ยนแปลงทางฤดูกาลตลอดทั้งปี

กิตติกรรมประกาศ

ขอขอบคุณบรรณาธิการวรรณ สุณัยวิชัยและพัฒนาประมงน้ำจืดอยุธยา และคุณสุวิจักษณ์ โสทธิโยธิน ที่กรุณาให้การสนับสนุนการสำรวจพื้นที่ภาคสนาม และการเก็บตัวอย่างในการศึกษาครั้งนี้

เอกสารอ้างอิง

ภาษาไทย

ชลิต วิทยานนท์ จรัสธาดา กรรณสูต และ จารุจินต์ นภิตะภักดิ์. ความหลากหลายชนิดของปลาน้ำจืดในประเทศไทย. มปป.

ทศพร วงศ์รัตน์. “เมืองไทยนี้ดีในน้ำมีปลา.” ปาฐกถาชุด สิริินธ ครั้งที่ 24, 2553.

นิปัทม์ คำพรหม. “การศึกษาการบรรเทาอุทกภัยของกลุ่มน้ำเจ้าพระยาตอนล่างโดยใช้พื้นที่ทุ่งน้ำท่วมธรรมชาติ.” วิทยานิพนธ์ปริญญาโท. มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์, 2544.

สิทธิ กุหลาบทอง และ สาวิกา กัลปพฤกษ์. “บัญชีรายชื่อพรรณปลาน้ำจืดในแม่น้ำเจ้าพระยา จังหวัดนนทบุรี.” การประชุมทางวิชาการของมหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ ครั้งที่ 49 (2554ข): 463 – 471.

สิทธิ กุหลาบทอง และ สาวิกา กัลปพฤกษ์. “บทความปริทัศน์: ชีววิทยาของกุ้งและปูน้ำจืดในแม่น้ำเจ้าพระยา จังหวัดนนทบุรี.” Veridian e-Journal, Silpakorn University 4, 1 (2554ก): 942 – 951.

สุวิจักขณ์ โสทธิโยธิน และ สิทธิ กุหลาบทอง. “ความหลากหลายชนิดพันธุ์ของหอยน้ำจืดในพื้นที่ป่าชายเลนบางปู จังหวัดสมุทรปราการ.” Veridian e-Journal, Silpakorn University 4, 1 (2554): 911 – 916.

อรรถพล ชำนาญเวชกิจ. “การศึกษาสภาพน้ำท่วมในกลุ่มน้ำเจ้าพระยาตอนล่างด้วยแบบจำลองทางคณิตศาสตร์ ISIS.” วิทยานิพนธ์ปริญญาโท. มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์, 2543.

ภาษาต่างประเทศ

Nelson, J. S. Fishes of the World. 4th ed. New Jersey: John Wiley and Sons Inc., USA, 2006.

Kottelat, M. 2001. Fishes of Laos. WHT publications (Pte) Ltd., Sri Lanka.

Rainbth, W.J. 1996. Fish of Cambodian Mekong. Department of biology and Microbiology. University of Wisconsin Oshkosh, Wisconsin.

Robert, T. R. 1989. The freshwater fishes of Western Borneo (Kalimantan Barat, Indonesia). Calif. Acad. Sci. Mem. 14, 210 pp.

Smith, H. M. 1945. The fresh-water fishes of Siam, or Thailand. Bulletin of the United States National Museum No. 188, 622 pp.

SUMAFISH. 2003. Strategies for Sustainable Management of Fisheries Resources in the Pasak Jolasid Reservoir, Thailand through Ecological and Socioeconomic Assessment. ASEAN Regional Centre for Biodiversity Convention and the European Commission. Final report. 163 pp.